

Відгук
на дисертацію
Кохан Роксоляни Андріївни
«Поетологічна парадигма радості у світовій літературі про дітей
кінця XX – початку XXI ст. (на матеріалі творів Юстейна Гордера,
Джонатана Фоера, Анни Гавальди)»,
поданої на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук
зі спеціальності 10.01.04 – література зарубіжних країн

Дослідження Кохан Р. А. «Поетологічна парадигма радості у світовій літературі про дітей кінця XX – початку XXI ст. (на матеріалі творів Юстейна Гордера, Джонатана Фоера, Анни Гавальди)» є дуже цінним і актуальним для вітчизняної науки, оскільки окрім цілісного вивчення моделювання та рецепції парадигми радості вводить в український науковий дискурс імена мало відомих і практично не досліджуваних в Україні письменників, ідіостильові аспекти творчості яких безперечно заслуговують на комплексний аналіз. Детальний аналіз дисертації Роксоляни Андріївни дозволяє сформулювати наступні висновки щодо актуальності, ступеню обґрунтованості основних наукових положень, висновків, наукової новизни, практичного значення цієї роботи.

Актуальність теми дисертаційної роботи. Дисертаційне дослідження висвітлює ключові аспекти поетологічної парадигми радості в сучасній світовій прозі про дітей на матеріалі творів авторів, що репрезентують норвезьку, американську та французьку літературу.

Наукова новизна одержаних результатів. Оцінюючи новаторство дисертаційного дослідження, варто вказати на такі здобутки Кохан Р. А.:

1. Дисертантка вдало пропонує моделювання художнього світу прозових творів про дітей крізь призму поняття «радість» (2.1.–2.4.);
2. Теоретизовано категоріальний апарат, зокрема, поняття «парадигми», «домінанти» (1.1.), яким підпорядкована подальша побудова поетологічної парадигми художнього світу творів про дітей;

3. Віднайдено літературно-художні витoki концепту «радість» (1.2.1.) у фікційній площині творів про дітей;
4. Проблемно-поетологічний аналіз літературних творів («Поліанна» Е. Портер та «Світ Софії» Ю. Гордера) у теоретичному розділі сприяв концептуалізації парадигми радості (1.2.1., 1.2.2.);
5. Дослідження ідіостильової репрезентації дитинства сприяло розкриттю своєрідності художньої образності у творах про дітей (розділ 2);
6. Окреслено рецептивні горизонти творів про дітей крізь призму концепту «радість» (розділ 3).

Викладені аргументи переконливо свідчать про те, що дисертація Кохан Р. А. – оригінальне й новаторське дослідження малоартикульованої в сучасному українському літературознавстві парадигми радості у творах маловивчених письменників Юстейна Гордера, Джонатана Фоера, Анни Гавальди.

До безперечних здобутків Кохан Р. А. належать такі: акцентування на «рецептивному катарсисі» при рецепції дитинства крізь призму радості (с. 50), вдале обґрунтування типологічної спорідненості обраних для дослідження творів (с. 48), виокремлення «мікродомінант» для моделювання художнього простору творів про дітей (екзистенційні виміри дому, часопросторові координати пам'яті, особа/особистість) (с. 74–128), простеження метафоричності дихотомії дзеркало/загадка та домінування екзистенційних констант у повісті «У дзеркалі, у загадці» (с. 74–75), диференціація топографічного хронотопу та хронотопу персонажів (с. 99), а також враження «полічасовості» у романі «Помаранчева дівчинка» (с. 92), простеження персонажної домінанти (с. 101) та прийому замовчування/приховування (с. 112) у творенні художньої моделі радості в романі «Страшенно голосно і неймовірно близько»; простеження «омовлення» «справжності» через внутрішній монолог та потік свідомості (с. 117), а також застосування моделі парадоксальної репрезентації дитинства для створення психологічного портрета сучасника (с. 126) у повісті «35 кіло надії»; визначення ретардації пізнання, мовчання тексту (с. 137) та рецептивного парадоксу (с. 140) як

провідних елементів рецептивного горизонту повісті «У дзеркалі, у загадці»; виокремлення атрибутів радості, що гармонізують рецептивно-інтерпретаційну екзистенцію художнього світу дитинства у романі «Помаранчева дівчинка»; рецепцію подій в контексті трагедії вписано у смислове поле понять «страшенно» та «неймовірно» у романі «Страшенно голосно і неймовірно близько»; визначення «поліадресованості» та метафоризації наративу як домінанти сприймання у повісті «35 кіло надії».

Ступінь обґрунтованості наукових положень. При детальному аналізі тексту дисертації Кохан Р. А. можна зробити висновок про правильну структурованість роботи, логічність викладу наукового матеріалу, володіння науковим термінологічним апаратом.

Теоретико-методологічна база дослідження свідчить про ґрунтовне опрацювання проблеми і високий рівень наукової освіченості авторки. Використані теоретичні підходи (засади літературної герменевтики (Ф. Шлейєрмахер, В. Дільтей, М. Гайдеггер, П. Рікер, В. Ізер); методологія рецептивної естетики (К. Ванхаузер, М. Ігнатенко, В. Ізер, Р. Інгарден, Г. Сивокінь, Г.-Р. Яусс); феноменологічна методологія (Е. Гуссерль, Р. Інгарден, М. Мерло-Понті) сприяють вирішенню поставлених у роботі завдань.

Для отримання наукових результатів використані загальні та спеціальні методи дослідження: порівняльно-історичний та порівняльно-типологічний методи (для визначення та осмислення типологічних явищ у репрезентації «радості» в сучасній літературі про дітей), структурний (для окреслення художніх моделей радості в аналізованих творах та аналізу їх рецептивних проєкцій), поетологічний (для деталізації ключових рівнів поетики досліджуваних творів), історико-літературний (для увиразнення тенденцій репрезентації парадигми радості у діяхронії), метод рецептивної естетики (для визначення провідних підходів до пізнання концепту «радість» у літературі про дітей). Також застосовані прийоми методів лінгвостилістичного та інтертекстуального аналізу, синтез та аналіз, методика *close reading*. Вдало деталізовано, яку методологію застосовано у конкретних підрозділах.

Недостатня розробленість вітчизняною наукою цієї проблематики спонукала дисертантку звернутися до численних німецькомовних джерел.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Структура дисертаційної роботи підпорядкована її меті та завданням:

- Вступ, що містить всі пункти згідно до вимог до дисертаційних досліджень: як-от об'єкт, предмет, зв'язок з науковими програмами і т.д. Новизна й актуальність дослідження насамперед зумовлені потребою цілісного, системного та багатоаспектного дослідження поетологічних горизонтів прози Ю. Гордера, Дж. Фоера та А. Гавальди із застосуванням комплексної методики, що дотепер, як стверджує науковець, не була апробована на обраних для аналізу текстах (с. 25). Мета й завдання дисертації комплексно розкривають її концептуальні положення, виявляючи всебічний підхід до дослідження.
- Теоретичний перший розділ «Концептуалізація радості й дитинства: історико-літературний контекст», де визначено домінуючі характеристики радості у філософському та літературному дискурсах, обґрунтовано зосередження дослідницького дискурсу у семантиці двох ключових понять: парадигми і домінуючі; конкретизовано поетологічну парадигму художнього світу творів про дітей (підрозділ 1.1); здійснено аналіз концепту «радість», його динаміки у літературно-естетичному полі (підрозділ 1.2), виокремлено літературу про дітей з термінологічного поля «дитячої літератури».
- Другий розділ «Образно-стильові домінуючі моделювання художнього світу в «нарративі радості» у прозі про дітей», де дисертантка представляє основні аспекти поетологічної репрезентації радості в художньому світі творів Ю. Гордера, Дж. Фоера та А. Гавальди. У підрозділі 2.1. Роксоляна Андріївна запроваджує художньо-аналітичну модель нарративу радості в дискурсі літератури про дітей. У підрозділі 2.2. дисертантка пропонує моделювання художнього світу повісті Ю. Гордера «У дзеркалі, у загадці» через екзистенційні виміри дому та символізацію його простору. У підрозділі 2.3. дослідниця визначає координати пам'яті як домінуючу реалізацію художньої дійсності у романі «Помаранчева дівчинка», а категорії простору та часу – чинниками художнього втілення та осмислення поняття радості. Підрозділ 2.4.

актуалізує особу/особистість як центр художнього моделювання сучасної прози про дітей. Параграф 2.4.1. встановлює особочентричність як композиційну та смислотвірну доміанту художньої моделі світу дитинства у романі «Страшенно голосно і неймовірно близько». У параграфі 2.4.2. дисертантка пропонує означення вибудови художньої моделі у повісті «35 кіло надії» як емоційний шлях до себе у контексті поєднання «самості–самотності–усамітнення», що засвідчує важливі парадокси радості дитинства.

- У третьому розділі «Рецептивні доміаннти дитинства крізь призму радості в ідіостильовій репрезентації Ю. Гордера, Дж. С. Фоера, А. Гавальди» Кохан Р. А. звертається до аналізу рецептивної проекції поетологічної моделі радості у творах про дітей через визначені рівні оприявлення художнього світу, а також визначає суб'єктивний особистісний рецептивний горизонт читача як особливої форми втілення художності та учасника естетичного спілкування. У підрозділі 3.1. визначено емоційно-рецептивні варіанти радості як феноменологічного центру пізнання трагічного наративу Ю. Гордера у повісті «У дзеркалі, у загадці». У підрозділі 3.2. компонент дитинства визначається як смислотворча та смислорецепційна доміаннта в межах художнього простору роману «Помаранчева дівчинка». У підрозділі 3.3. типологізовано множинність трагічних мотивів як вияв самодостатнього елементу парадигми радості з погляду репрезентації рецептивних особливостей художнього світу роману «Страшенно голосно і неймовірно близько». У підрозділі 3.4. дисертантка визначає емоційні максими світу дитини та дорослого в межах авторської фікційності у смислотворчому ланцюгу «автор–герой–читач» у повісті А. Гавальди «35 кіло надії».

Як засвідчує і автореферат, висновки у роботі вмотивовані, логічні, повністю відображають сутність дослідження у концентрованому вигляді.

Значення одержаних результатів для науки й практики. Отримані результати мають практичне значення і теоретичну вартість. Вони можуть бути використані:

- для подальшого дослідження сучасної літератури про дітей, а також поетологічних аспектів новітнього літературознавчого дискурсу;

- для розроблення парадигми радості в українському літературознавчому дискурсі;
- у викладанні курсів з історії світової літератури XX–XXI ст., національних літератур Норвегії, Франції та США та теорії літератури у вищих навчальних закладах;
- у спецкурсах з проблем дослідження поетики тексту; курсах, присвячених новітнім методологіям літературознавчого дискурсу.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. Основні положення дослідження викладені в 14 одноосібних публікаціях, із них – 10 статей у фахових збірниках, 1 – у виданні України, що входить до Міжнародної наукометричної бази Index Scopus, 1 – в іноземному періодичному виданні, 2 – додаткові публікації.

Основні положення дисертації широко апробовані на наукових конференціях. Тематика і проблематика виступів Кохан Р. А. відповідає науковій спрямованості зазначених конференцій. Можна стверджувати, що дисертаційне дослідження пройшло апробацію належним чином.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації. Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що він відповідає вимогам, що ставляться МОН України, та у тексті автореферату повністю відображено основні положення, зміст, результати і висновки дисертаційного дослідження Кохан Р. А.

Відповідність дисертації спеціальності і галузі науки, за якими вона представлена до захисту. Дисертаційна робота відповідає паспорту наукової спеціальності 10.01.04 – література зарубіжних країн, зокрема, галузям «дослідження своєрідності розвитку національних літератур Західної Європи та Північної Америки», «рецепція та інтерпретація творів літератур Західної Європи та Північної Америки», «особливості творчості зарубіжних письменників».

Дискусійні положення та зауваження. Позитивне значення дисертації Кохан Р. А., безперечно, полягає у введенні в український літературознавчий

обіг творів маловідомих авторів Ю. Гордера, Дж. Фоера та А. Гавальди та акцентуації парадигми радості у їх творах про дітей.

Загалом дисертаційне дослідження Кохан Р. А. має ряд позитивних здобутків, перерахованих вище, і заслуговує позитивної оцінки. Проте можна виокремити такі зауваження до роботи дисертантки:

1. Дисертаційне дослідження зосереджено на поетологічному дискурсі межі ХХ–ХХІ ст., до якого авторка застосовує полемічні визначення «постпостмодернізму», «метамодернізму», «неомодерності» (с. 72), транссентименталізму (с. 115). У цьому контексті доречним було б залучення концепції «художньої вигадки» («fiction critique»), що в українському літературознавстві розроблюють науковці Криворучко С. К., Белявська М. Ю. тощо.
2. Дисертація базується на досить великій емпіричній базі, охоплює велику кількість аналітичних праць, проте в роботі недостатньо чітко артикульовано, якою мірою обрані дисертанткою автори уведені в українське літературознавство, які аспекти їхньої творчості вже підлягали дослідженню.
3. Робота дуже добре вичитана, але певних зауважень викликають лексичні та стилістичні неточності: наприклад, численне вживання сполучника *котрий* у значенні «який» (с. 79, 80, 81, 85, 94, 98, 99 тощо), сучасне вживання якого здебільшого обмежується ознакою вибору, значенням виділення чогось чи когось (котрий з...); вживання прийменника *зі* замість *із* у позиції після букв на позначення голосних перед *с*, *ш* та сполученням букв на позначення приголосних (с. 35, 59, 90, 118, 175). Незручності при читанні викликає надання непоодиноких синонімів у дужках: *ідеальний (зразковий) читач* (с. 54), «*заангажовує*» (*приваблює, зацікавлює*) (с. 54), *шукає (прагне) Світла* (с. 66), *життя окремої сім'ї (родини)* (с. 102), *значення (сенса)* (с. 138).
4. У третьому розділі наявні деякі повтори думок другого розділу, хоча й в іншому векторі інтерпретації.
5. Дисертантка послуговується екзистенційною термінологією, як-от екзистенційний пошук (с. 84), екзистенційне розставання (с. 86), екзистенційний центр дому (с. 86), екзистенційні константи (с. 87),

екзистенціалістські принципи (с. 115), екзистенційні смисли (с. 142). Враховуючи доречність їх застосування щодо обраної тематики, більш розлогий виклад теоретичних засад екзистенціалізму, можливо, зробив би дослідження більш ґрунтовним.

Загалом, висловлені зауваження не применшують значення отриманих наукових результатів, носять дискусійний характер та можуть бути врахованими у подальшій науковій роботі.

Проведене Кохан Р. А. дослідження викликає наступні запитання, що потребують роз'яснення дисертантки:

1. Які засади постпостмодернізму, метамодернізму, транссентименталізму Ви простежуєте у творах Ю. Гордера, Дж. Фоера, А. Гавальди?

2. У перспективі дослідження авторського моделювання та рецепційних схем дисертантка вбачає необхідним конкретизувати жанрологічний аспект творів, для чого розлого роз'яснює ознаки повісті Анни Гавальди «35 кіло надії» (с. 117), побіжно називає «Помаранчеву дівчинку» Ю. Гордера «романом-загадкою», «романом-посланням» або «романом-казкою» (с. 89, 93), проте нечітко артикульовано жанрову диференціацію роману Дж. Фоера «Страшенно голосно і неймовірно близько» та повісті Ю. Гордера «У дзеркалі, у загадці».

3. Уточніть, будь ліска, визначення радості як «тексту, контексту та мета тексту» у творчості Ю. Гордера (с. 134).

Загальний висновок. Загалом, дисертація Кохан Р. А. є самостійним, завершеним та науково виваженим дослідженням, в якому отримані нові науково обґрунтовані та практично цінні результати, що вирішують важливу наукову проблему концептуалізації домінанти радості у просторі літератури про дітей кінця XX – початку XXI століть на матеріалі творів Ю. Гордера, Дж. Фоера та А. Гавальди.

Актуальність обраної теми дисертації, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, новизна та повнота викладу в

опублікованих працях повністю відповідають вимогам до кандидатських дисертацій.

Вважаємо, що дисертаційна робота Кохан Р. А. «Поетологічна парадигма радості у світовій літературі про дітей кінця ХХ – початку ХХІ ст. (на матеріалі творів Юстейна Гордера, Джонатана Фоера, Анни Гавальди)», представлена на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук, відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24 липня 2013 року, а її авторка – Кохан Роксоляна Андріївна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.04 – література зарубіжних країн.

Офіційний опонент:

кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри романської
філології та перекладу Харківського
національного університету
імені В. Н. Каразіна

us'

Наталія Олегівна Шапарєва

